

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN ANKARA ROMANINDA AYDINLAR

Yrd. Doç. Dr. Rıza BAĞCI
Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
rbagci66@hotmail.com

Özet

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 1934 yılında yayımladığı *Ankara* romanı, üç bölümden meydana gelir. Yakup Kadri birinci bölümde, Millî Mücadele yıllarındaki Ankara'yı anlatır. Bu Ankara, vatanını çok seven, ülkesi ve milleti için her türlü fedakârlığı yapan, destansı kahramanlıklar gösteren aydınlarla doludur. Fakat ikinci Ankara'da durum değişir. Romanın ikinci bölümünde, Cumhuriyet'in ilanından sonraki ikinci Ankara'da, Millî Mücadele'nin idealist aydınlarının bir kısmının, nasıl yozlaştığı anlatılır. Yabancı şirket temsilcilerinden komisyon alan, arsa spekülasyonu yapan, çağdaşlaşmayı sadece batılı giyim-kuşam ve eğlence tarzından ibaret gören bu aydınlarla, geniş halk kitleleri arasındaki uçurum ortaya konur. Romanın üçüncü bölümünde ise, Cumhuriyet'in ilanının on dördüncü yılından sonraki, yani 1937'den sonraki Ankara ve Türkiye anlatılır. Bu bölümdeki Ankara ve Türkiye, Yakup Kadri'nin kendi ifadesiyle, o zamanlar hayal ettiği, her şeyin tekrar düzeldiği, bütün problemlerin çözüldüğü ütopyik Ankara ve Türkiye'dir. Bu makalede, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Ankara* romanında anlatılan bu üç dönemin aydınları, incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara* romanı, aydınlar, Türkiye, Ankara, Millî Mücadele.

INTELLECTUALS IN YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'S ANKARA NOVEL

Abstract

Yakup Kadri Karaosmanoğlu's *Ankara* novel, which was published in 1934, consists of three parts. In the first part, Yakup Kadri narrates about Ankara in the years of National Struggle. During the National Struggle, this Ankara is full of heroic intellectuals who are fond of their own country, and ready to make a sacrifice of their own life for their nation and land without hesitation. On the other hand, in the second part, the situation has changed dramatically. In this part, the writer stories the dramatical changes and corruptions in some of the idealist intellectulas of Struggle time, after the declaration of the Republic of Turkey. Here, the gap between the masses and those intellectulas who take roles between natives and foreigners as brokers, who speculate land selling processes as hagglers, who think that in order one to be a westerner should be wear like them and have fun like a westerner is presented ironically by the writer. In the third part, Ankara and Turkey is presented in the time after the fourteenth-year of the Republic, that is the time after 1937. This part's Ankara and Turkey, as is mentioned by himself as a dream, is a utopian city and country where everything has been ameliorated one more time, and all problems have been solved again. In this article, the intellectulas of these three stages are studied and discussed in different perspectives

Key Words: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ankara* novel, intellectuals, Turkey, Ankara, National Struggle.

1. AYDIN KAVRAMI VE ORTAYA ÇIKIŞI

Türkçe'deki aydın ve ondan önce kullanılan münevver kelimesi, kültürümüz dışında yapılan bir kavramlaştırmanın, onları geriden takip eden tercümeleridir (Mardin, 1984:9). Batı'nın sosyal tarihi içinde ortaya çıkan intellectual-intellectuals, intelligentsia, literati ve clerics gibi birbiriyle ilgili fakat birbirinden farklı kavramlar, Türkçe'de maalesef aydın veya aydınlar diye tek bir kelimeyle karşılanmış ve bu kelimeler arasındaki ayrılıklar ortadan kaldırılmıştır (Mardin, 1984:9).

Yukarıdaki kavramlardan intellectual, ortaçağın sonlarına doğru, "akıl ve idrakte bağlantılı" anlamında Latince intellectualis şeklinde karşımıza çıkar (Kılıçbay, 1995:175). Intellectual kelimesinin Batı'da, "fikir üretme misyonuna sahip" bir sosyal grubu tanımlamak için kullanılması ise, çok daha sonradır. Bu kavramın üretilebilmesi için, fikir üzerinde çalışmanın bir uzmanlık dalı haline gelmesi gerekmiş, böyle bir "fikir uzmanları topluluğu" da, Batı'da yavaş yavaş ve ancak 19.yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır (Mardin, 1983:46). Intellectual, 18. yüzyılın sonunda ortaya çıkan ve 19. yüzyıla damgasını vuran Aydınlanma Dönemi'nin ve Aydınlanma Hareketi'nin ürünüdür ve "esas olarak, resmen görevlendirilmedikleri ve doğrudan çıkarları olmadığı halde, toplumsal sorunlar hakkında fikir beyan eden kimseleri ifade etmektedir" (Kılıçbay, 1983:56).

Intelligentsia kelimesi ise, 1860'lı yıllarda Rusya'da ortaya çıkmış ve aynı kökten gelmekle birlikte intellectual'den farklı bir kavramdır (Goldner, 1993:92). "Bu kelime Batı düşüncesinin Rusya üzerindeki etkisi sonucunda aydınlanmış, okumuş, düşünceleri rasyonelleşmiş" (Balci, 2002:8) kimseler, anlamına gelmekte, "bilim ve sanatta öncülük vurgusu" taşımaktadır (Mardin, 1984:10). Kimi araştırmacılara göre ise, intelligentsia, toplumda teknik bir görevi bulunan kimseler olarak tanımlanmaktadır (Seypel, 1989:13; Goldner, 1993:49-50; Said, 1995:26).

Literati ise, kökü çok daha eskilere giden bir kavramdır ve "mesleği bilme olan kimseler," "hayatlarını bilmeye veren kişiler", toplumu temel değerlerinin sağlanması ve nesilden nesile aktarılması gibi çok önemli sayılan işlerden birini üstlenmiş kişiler, anlamına gelmektedir (Mardin, 1984:10-11).

Son olarak clerics kavramının anlamı ise, bilgiyi muhafaza eden, topluma iyiyi gösterme sorumlulukları olan kimseler olarak vurgulanmıştır (Mardin, 1984:10).

İşte bütün bu kavramlar, Türkçe'de önce münevver, daha sonra ise aydın kelimesiyle karşılanmıştır. Bu kelimelerin Türkçe'ye ne zaman girdiği kesin olarak bilinmemektedir. Kamus-ı Türkî'de (1900) ve Resimli Kamus-ı Osmanî'de (1908) bulunmayan münevver kelimesinin 1920'li yıllarda, aydın kelimesinin ise 1930'lu yıllarda kültür dünyamıza girdiği tahmin edilmektedir (Balci, 2002:21).

Mustafa Şekip'ten Sabri F. Ülgener'e, Şerif Mardin'den Mehmet Ali Kılıçbay'a kadar bir kısım araştırmacılar, Türkçe'deki münevver veya aydın

kelimesinin, Batı dillerindeki intellectual kavramını tam olarak karşılamadığı görüşündedir (Mustafa Şekip, 1981:455; Ülgener, 1983:72-73; Mardin, 1983:46; Kılıçbay, 1983:56; Kılıçbay, 1995: 175-179). Fakat bununla birlikte bir çok araştırmacı, fikir ve sanat adamı, münevver/aydın kavramını tanımlamaya, özelliklerini belirtmeye çalışmıştır. Meselâ, Ziya Gökalp'e göre münevver, "yüksek bir tahsil ve terbiye görmüş olmakla beraber halktan ayrılmış olan", bu yüzden de "halka doğru gitmesi lazım gelen", "halktan hârsî bir terbiye" alıp, "halka medeniyet götüren" kimselere denir (Gökalp, 1976:41-42).

İsmail Tunalı'ya göre "aydın, çağının bilgisel konseptleri ile düşünen, çağının etik değerleri ile yaşayan ve çağının estetik beğenisi ile estetik yargılar veren kişidir" (Tunalı, 1995:474).

Sabri F. Ülgener ise aydını, içinde yaşadığı topluma kılavuzluk eden, kültür değişimlerine öncülük yapan, halkın sosyal ve politik tercihlerini etkileyen bir kişi olarak tanımlar (Ülgener, 1983:66-67).

Mehmet Ali Kılıçbay'a göre aydın "bilgi edinme ve eğitim yoluyla zihni aydınlanmış kişiye" denir (Kılıçbay, 1995:175).

Erol Güngör'e göre aydın, gördüğü şeyler arasında sebep-sonuç ilişkisi kurabilen, halkın dar ve sığ dünyasının ötesine geçip değişmez gerçekleri bulmaya çalışan, zihin ve ahlak disiplinine ermiş, sosyal sorumluluk sahibi, çıkar ilişkilerinin dışına çıkarak düşünebilen ve bu özellikleriyle bilinçsizce hareket eden gözü kapalı kalabalıklardan ayrılan kişidir ve daima "ihtiyatlı ve tenkitçi bir tavra sahiptir (Güngör, 1993:254,255,373,374).

Cemil Meriç ise aydını zamanının irfanına sahip, ülkesinin dilini, edebiyatını, tarihini bilen, dünyadaki belli başlı düşünce akımlarına yabancı olmayan, peşin hükümlere iltifat etmeyen, olayları kendi kafasıyla inceleyip değerlendiren bir kimse olarak tarif eder ve aydının başlıca vasıflarının dürüst, uyanık ve cesur olmak olduğunu belirtir. Meriç, aydını, bilgi hamalı olmayan, hakikat uğrunda her türlü sıkıntıyı göze alan bağımsız bir mücadele adamı olarak niteler (Meriç, 1978:390-391).

Mehmet Kaplan'a göre aydın, sadece muayyen bilgilere sahip bir kimse değil, düşünceyi bir çeşit itiyat haline getiren, hiçbir şeyi peşin olarak kabul etmeyen, her şeyin aslını araştıran bir şahsiyettir. Muayyen bir ideolojiyi ve hayat görüşünü kafasına şapka gibi geçiren ve onu hakikatin tâ kendisi zanneden bir insan aydın değildir. Aydın, karşılaştığı her meseleyi yeniden soran insandır. Aydın, başkalarından önce kendi kendisine karşı hür olan insandır. Onun için, hakikat, en üstün kıymettir. Bundan dolayıdır ki, aydın, fikirleri, menfaat, propaganda, mevki, prestij için değil, hakikat zaviyesinden ele alır (Kaplan, 1992:247).

Kısaca özetleyecek olursak, "pek çok araştırmacı ve düşünce adamımız, aydına, toplumda misyon sahibi insan gözüyle bakar. Aydınlar, kişide ve toplumda

oluşan problemleri, gelecekte ortaya çıkacak sıkıntıları görüp gerekli zihni hazırlıkları yapmak, tenkitçi bir tavra sahip olmak ve içinde buldukları kültürün temel niteliklerini ve problemlerini iyi bilmek durumunda” (Balci, 2002:27-28) olan kişiler olarak tarif edilir. “Zengin bir bilgi birikimine sahip, düşünce üreten, sorgulayan, değerlendirme yapan insan,” hemen bütün bu tariflerin ortak noktasını teşkil eder (Balci, 2002:28).

2. ANKARA ROMANINDA AYDINLAR

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun ilk baskısı 1934 yılında yapılan Ankara romanı, üç bölümden oluşur. Romanda, zaman olarak da üç ayrı dönem işlenir.

2.1. Birinci Bölümde (Millî Mücadele Yıllarında 1919-1923) Aydınlar

2.1.1. Selma Hanım

Ankara romanındaki aydınların en önemlisi, romanın merkezî kişisi, asıl kahramanı durumundaki Selma Hanım'dır. O, romanın birinci bölümünde Ankara'ya yeni tayin olan “.... Bankası Muamelat Şefi” Ahmet Nazif Bey'in genç ve iyi bir tahsil görmüş karısı olarak karşımıza çıkar. Evleneli daha bir yıl olmuştur. On altı yaşından beri, aşağı yukarı yedi yıldır İstanbul'dan dışarı çıkmamıştır. Ankara hakkında hemen hemen hiçbir bilgisi yoktur. Onun için Ankara , ecnebi işgali altında bir zindan haline gelen İstanbul'dan kaçış ve kurtuluşun sembolü olan ésrarlı bir cazibe merkezi, “bir hayal ülkesi”, “bir masal iklimidir”.

Selma Hanım, uzun ve zahmetli bir yolculuktan sonra eşiyile Ankara'ya gelince, büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Geldiği günden itibaren Ankara'ya bir türlü alışamaz. “Her şeyi ve herkesi yadırgar” (s. 38). Ankara'da yerleştikleri Taceddin Mahallesi'nin belli başlı hanımları onu ziyarete gelir. Fakat Selma Hanım ne Ankara'nın “cansız, soluk ve kirli” tabiatına (s. 59), ne “harabe” sokaklarına, ne de “cahil, pis ve kaba” insanların alışabilir. Okullarından çıkan “kimi takunyalı, kimi yarım pabuçlu, kimi de büsbütün yalınayak” çocuklar bile, “birbirlerinin suratına öyle kaba küfürler, öyle iğrenç küfürler savururlar ki” Selma Hanım bunları duymamak için “kulaklarını tıkamak lüzumunu hisseder” (s. 39-40). Geldikten kısa bir süre sonra, Ankara'nın bir yokluklar şehri olduğunu anlar. Ne gramofon, ne kolonya suyu, ne kokulu el sabunu, ne diş macunu, hemen hemen hiç bir medenî ihtiyaç maddesi Ankara'da yoktur. Bir “çarşı gezintisinden sonra” Selma Hanım'ın “Ankara'dan büsbütün sıkı sıyrılmıştır” (s. 40). Eşi Nazif'le birlikte Ankara'da, İstanbul hasretiyle yaşarlar.

Selma Hanım, Ankara'da eşinin arkadaşı mebus Murat Bey'in evinde , Binbaşı Hakkı Bey'le tanışır. “Bu karşılaşma, İstanbul zevkiyle, Kuvâ-yı Millîye'nin karşılaşması olarak yorumlanabilecek cinstendir” (Aktaş, 1987:83). Binbaşı Hakkı Bey güçlü iradesi, vatanın ve milletin içinde bulunduğu durumla ilgili görüş ve düşünceleriyle, Selma Hanım'ı daha ilk karşılaşmalarından itibaren derinden etkiler. Ankara'da çok sıkılan Selma Hanım ile, Binbaşı Hakkı Bey arasındaki ilişki,

ata binme eğitimi dersleriyle gelişir. Bu binicilik dersleri sırasında Selma Hanım, "tam bir amazon kıyafetindedir" ve bu durumuyla mebus Murat Bey'in kız kardeşi ve annesi tarafından bile yadırganır. Hakkı Bey, Selma Hanım'a binicilik dersi verirken bir gün ona Çankaya'yı, Mustafa Kemal Paşa'nın evini gösterir. Bütün dünyanın kendisinden bahsettiği Millî Mücadele'nin eşsiz kahramanının "Kayaların dibindeki taştan bir kulübede" (s. 72-73) oturması Selma Hanım'ı derinden etkiler, onun Ankara'ya ve Millî Mücadele'ye bakışını değiştirir. Selma Hanım, Nazif Bey, Murat Bey ve diğer birkaç aile dostuyla yapılan bir kır gezisi sırasında yapılan atış taliminde, Binbaşı Hakkı Bey'in hedefi tam ortasından vurması, Selma Hanım'ı, Binbaşı Hakkı Bey'e daha da yaklaştırır. "Selma Hanım, onu seyrederken, âdeta, destanî bir rüyaya dalmış" gibidir (s. 91). Binbaşı Hakkı Bey'e savaşın ne zaman başlayacağını soran Selma Hanım, "pek yakında" cevabını alınca "beni de cepheye alın, beni de...Ne olur" der (s. 91). "Artık o, yalnız bir ev hanımı değil, sosyal bir misyonu olan bir kadın" (Aktaş, 1987:84) haline gelmiş, ruhunu Millî Mücadele'nin heyecanı sarmıştır. Binbaşı Hakkı Bey'in tahmin ettiği gibi, düşman hafta sonunda umumî bir taarruza geçmiş, Sakarya Savaşı başlamıştır. Selma Hanım, bir iki gün evvel, kocası Nazif'in ve Ankara'daki bütün ahbablarının itirazlarına rağmen, Eskişehir yolunu tutar, orada bir askerî hastanede hastabakıcılık yapar. Artık ölüm korkusu nedir bilmez. Selma Hanım, Eskişehir İstasyonunda "Büyük Şef'in sakin, kararlı ve destanî çehresini de görür" (s. 94).

Millî Mücadele ve onun destanî kahramanları, İstanbullu Selma Hanım'dan, Ankara'da çok farklı bir kadın meydana getirmiştir. Artık o, Eskişehir'in boşaltılması ve düşmanın Ankara'ya doğru ilerlemesi karşısında kendisine, "her şey bitti, hiç ümit yok değil mi?" diye soran eşi Nazif Bey'e "yok canım, mutlaka yeneceğiz, mutlaka" der. "Kocasından ne kadar uzak olduğunu, onu ne kadar sönük, ne kadar şahsiyetsiz ve mıymıntı bulduğunu" asıl o gün anlar. "Onun ütülü ve tozsuz pantolonundan, beyaz gömleğinden, saçlarının o intizamlı taranışından ve yumuşak, pembe cildinden tiksindir." Binbaşı Hakkı Bey'i her görüşünde ise bir heyecan duyar, onu gittikçe derin bir hisle taktir eder (s. 95). Artık Ankara Cebeci Hastanesi'nde yaralı askerlere bakar, durmadan çalışır. Çalışmak, bir şeye yaramak, bir şeye yaradığını hissetmek, işte yaşamının yegane manası diye düşünür ve "böyle düşünürken bütün kederlerini, hayal inkisarlarını, iç sıkıntılarını" unuttur (s. 96).

Kocası Nazif, onu da Kayseri yolcularına katmak için epeyce uğraşır fakat başarılı olamaz. Nihayet top seslerinin Ankara'da duyulması üzerine, Selma Hanım'ı Ankara'da bırakıp Kayseri'ye gider. Genç kadınla Nazif Bey arasında evlilik bağları sanki o dakika kopar.

Yakup Kadri, Ankara romanının birinci bölümünde, Selma Hanım'ın şahsında, İstanbullu aydının, Anadolu'nun bağrında, Ankara'da, Millî Mücadele'nin millî ve heyecan dolu atmosferinde nasıl değiştiğini, millî değerleri vicdanında nasıl hissettiğini, halkıyla nasıl bütünleştiğini, kelimenin tam anlamıyla gerçek bir aydın tipi haline nasıl geldiğini anlatmaya çalışır.

2.1.2. Ahmet Nazif Bey

Ankara romanındaki aydınlardan biri de, Selma Hanım'ın eşi bankacı Ahmet Nazif Bey'dir. O da tıpkı Selma Hanım gibi, Ankara'ya İstanbul'dan işi gereği istemeyerek gelmiş ve bir türlü alışamamıştır. "*Bize Sodom ve Gomora'nın Necdet Bey'ini hatırlatan Nazif Bey uysaldır. Büyük heyecanların adamı değildir, kendi halinde bir hayat sürdürür*" (Aktaş, 1987:83)

Ahmet Nazif Bey, Millî Mücadele'nin heyecanını hiçbir zaman kalbinde hissetmez. O, Ankara'da, işini yapan, parasını kazanan, mümkün olduğunca hayatın tadını çıkarmaya, gününü gün etmeye çalışan bir kimsedir. Ankara'da, eşile gerektiği şekilde ilgilenmez. Eşinin Binbaşı Hakkı Bey'le yakın ilişkisi onu rahatsız etmez. Ancak Sakarya Savaşı sırasında, Ankara'nın düşme tehlikesi baş gösterince rahatsız olur ve hemen ümitsizliğe kapılır. Eşi Selma Hanım, önce Eskişehir'de, sonra Ankara'da yaralı askerlere hastabakıcılık yapıp, Millî Mücadele'nin heyecanı dolu bir şekilde ülkesine hizmet ederken o, eşine, canlarını kurtarmak için Kayseri'ye kaçmayı teklif edecek kadar millî duygulardan yoksundur. Çalıştığı banka, bütün paralarını ve idaresini Kayseri'ye nakletmiştir bile.

Selma Hanım, "*Ben hastalarımı nereye bırakayım?*" diyerek Kayseri'ye gitmeyi kabul etmeyince, "*Öyle ise ben seni bırakır giderim. Canımı pazarda bulmadım.*" (s. 99) diyerek, Kayseri'ye kaçar. Böylece Selma Hanım'dan ayrılır.

Bütün bu özellikleriyle Ahmet Nazif Bey, millî ve vatanî duygularını kaybetmiş, sadece kendi şahsî çıkarlarını düşünen, hayatı en üstün değer olarak kabul eden, yozlaşmış, son derece pasif, duyarsız ve şahsiyetsiz bir aydın tipini temsil eder.

2.1.3. Binbaşı Hakkı Bey

Ankara romanındaki en dikkate değer aydınlardan biri de, Binbaşı Hakkı Bey'dir. O, romanın birinci bölümünde otuz beş yaşında, yakışıklı bir Kuvâ-yı Milliye subayı olarak tanıtılır. Binbaşı Hakkı Bey modern bir eğitim almasına, çağdaşlaşmaya kuvvetle inanmasına rağmen, Avrupa medeniyetine sıcak bakmaz. Ona göre bu tabir "*Avrupalıların uydurduğu yüz bin yalandan biridir*" ve biz "*kendimizi bildiğimiz günden beri bu yalana bir nas gibi inanmışız*" dır (s. 49). Hakkı Bey'e göre biz, "*bir Ehlisalip hareketi karşısındayız.*" Bu yüzden Avrupalı devletlerin hiç biriyle anlaşmamız mümkün değildir. Onların "*hepsi aynı kurt sürüsü*" ne mensuptur. "*Bu bölümde o, tam bir Avrupa düşmanıdır*"(Enginün, 1977:213). Hakkı Bey, sadece Avrupalılara değil, içimizdeki "*koyu mutaassıplara*" da düşmandır. Onlardan "*kara terrör, kara terrör*" diye bahseder. Bir gün onlarla da "*çarpmak lazım geleceğine*" inanır (s. 51).

O, Millî Mücadele'ye gönülden inanmış, genç bir aydın olarak, Anadolu ve Anadolu insanına karşı sevgiyle doludur. Ankara'yı güzel bulur. Ona göre Dikmen "*o kadar pitoresktir ki...*" İstanbul'a ise tereddütle bakar. Onun gözünde

İstanbul, Türk hanımların ecnebi zabitleriyle dans ettiği yerdir. Hakkı Bey, bunu, bir türlü kabullenemez. Bu durum karşısında “*derin bir tiksinti*” duyar (s. 70).

Genç subay, Millî Mücadele'nin önderleri, Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa'ya karşı hayranlıkla doludur. O, çelik gibi sağlam iradesi, hiçbir şeyden yılmayan, korkmayan cesur tavırları, Millî Mücadele'nin mutlaka zaferle sonuçlanacağına dair sarsılmaz imanıyla, çevresinde bir destan kahramanı gibi görünür. Romanın bu ilk bölümünde bütün bu özellikleriyle o, ideal bir aydın tipidir.

2.1.4. Murat Bey

Ankara romanındaki aydın tiplerinden biri de mebus Murat Bey'dir. Murat Bey, Selma Hanım'ın eşi bankacı Ahmet Nazif Bey'in yirmi yıllık arkadaşıdır. O yıllarda, Etlik'te geniş bir bağın ortasında küçük bir evde oturmakta, Millî Mücadele Ankara'sında annesi, karısı, kız kardeşi ve çocuklarıyla mütevazı denilebilecek bir hayat sürmektedir. Murat Bey, romanın bu ilk bölümünde, fikrî derinliği olmayan, fakat her nasılsa Ankara'ya gelmiş, mebus olmuş, son derece sığ bir aydın olarak karşımıza çıkar. Toplumun büyük bir kısmının yoksulluk içinde yaşadığı Ankara'da, bira bulamadığından dolayı üzülür, eskiden İstanbul'da “*Bomonti'de*” içtiği biraların özlemi çeker.

2.1.5. Neşet Sabit Bey

Romanın ilk bölümünün ancak son sayfalarında karşımıza çıkan Neşet Sabit Bey, ruhunun millî muvazenesini bulmak için Ankara'ya gelen, fakat Ankara'ya bir türlü alışamayan, sanki kendini gurbette imiş gibi gören, İstanbullu genç bir aydın olarak tanıtılır. O, Ankara'ya, çalıştığı bir İstanbul gazetesi adına gelişmeleri takip etmek üzere gelmiştir. Anadolu'ya, Anadolu insanına son derece yabancıdır. Ama Anadolu'yu ve Anadolu insanını anlamaya çalışır. Bu yüzden, “*bazen, başımıza çöken millî felâketi takdis edeceği*” gelir. Eğer böyle bir millî felâket olmasa, ülkesini ve ülkesinin insanlarını hiç tanıyamayacağını düşünür. Ona göre Ankara, Türk aydınları için, “*emsalsiz bir enerji kaynağı*” olmuştur. Ankara, Türk aydınlarına, “*sabrı, tahammülü ve inkişafımıza engel olan bütün zıt kuvvetlerle geceli gündüzlü çarpışmayı*” öğretmiştir (s. 89). Bütün bu özelliklerine rağmen, romanın ilk bölümünde Neşet Sabit Bey, son derece silik bir aydın tipidir. Selma Hanım dışında, Murat Bey, Ahmet Nazif Bey ve özellikle Binbaşı Hakkı Bey, bu genç gazeteciyi pek önemsemez.

Romanın bu ilk bölümünde, “*İstanbul'dan Ankara'ya giden aydın zümrenin, Atatürk etrafında Millî Mücadele'ye iştirak etmenin heyecanı ile nasıl bir hüviyet kazandıkları*” (Aktaş, 1987:81), nasıl değiştikleri, Anadolu insanıyla nasıl bütünleştikleri anlatılmaya çalışılır.

2.2. İkinci Bölümde (Cumhuriyet'in İlanından, Cumhuriyet'in Onuncu Yılına Kadarki Dönemde 1923 -1933) Aydınlar

2.2.1. Selma Hanım

Selma Hanım romanın bu ikinci bölümünde, Millî Mücadele yıllarından çok farklı bir şekilde karşımıza çıkar. Bu dönemde o, eşi Ahmet Nazif Bey'den ayrılmış, Hakkı Bey'le evlenmiştir. Yenişehir'de, modern ve konforlu bir evde, kuştüyünden yapılmış ipek yüzlü yorganların içinde, lüks bir hayat sürmektedir. Eşi Hakkı Bey de, artık eski Hakkı Bey değildir. Büyük Taarruz ve zaferden sonra miralay olarak emekli olmuştur. Şimdi o, bir şirketin idare meclisi reisliğini yapmaktadır. Kılığı, kıyafeti ve yaşayış tarzı bakımından bütünüyle değişmiş, kendini Ankara sosyetesinin o gösterişli eğlence hayatına kaptırmıştır. Bu arada halk, sefalet içinde yaşamakta ve "yorganlı köylüler", Ankara'ya geldiklerinde aydınların bu sosyete hayatını, ancak uzaktan ve ürkerek seyretmektedir. Türk aydınları, kendilerini sun'î bir âleme hapsedmişler, halkla aralarında, Millî Mücadele yıllarında kurdukları bütün köprüleri yeniden yıkmışlardır. Selma Hanım, halkla kendisi ve kendisi gibi aydınlar arasındaki "uçurumun" gün geçtikçe daha da derinleştiğini düşünür. (s. 119).

Genç kadın, gazeteci Neşet Sabit'in görüş ve düşüncelerinin de etkisiyle, bu yapmacık ve gayesiz "monden" hayattan bıkar, bu hayatın yanlışlığının farkına varır. Artık kocası Hakkı Bey'e, Millî Mücadele'nin o "sert ve keskin ruhlu idealistin" içine düştüğü duruma acımaktadır. Yenişehir'deki evinde ve içine dalmış buldukları bu gösterişli âlemden, kendini her zamandan daha yalnız ve kimsesiz bulur. Bu şartlar altında Selma Hanım'la Hakkı Bey arasındaki karı kocalık bağları, gün geçtikçe zayıflar. Selma Hanım kendini, "lüks bir eşya", "faydasız bir süs" ve "bir zevk âleti" olarak görmeye başlar. Hayatını boş ve manasız bulur.

Nihayet, Selma Hanım kararını verir: Hakkı Bey'den boşanacak ve bundan sonra, kendi hayatını, artık kendi mesuliyeti altında ve kendi alın teriyle yaşamının çarelerini bulacaktır. Bu kararını, kendisini Ankara'da anlayan tek kişi olan Neşet Sabit Bey'e açınca, Neşet Sabit Bey ona "mükemmel bir muallime olabilirsiniz" der ve bu konuda ona yardım vaat eder (s. 163-165).

Bu bölümde Selma Hanım, birinci bölümden farklı olarak, son derece pasif, kendini olayların akışına bırakmış, ancak Neşet Sabit'in görüş ve düşüncelerinin etkisiyle kendine gelen zayıf iradeli bir aydın tipi olarak karşımıza çıkar.

2.2.2. Ahmet Nazif Bey

Romanın ikinci bölümünde Ahmet Nazif Bey, Eşi Selma Hanım'ı sevmesine rağmen, onun boşanma arzusunu "madem ki öyle istiyorsun, peki öyle olsun" (s. 103) diye anlayışla karşılayacak kadar edilgen bir aydın tipi olarak tanıtılır. Selma Hanım'la boşandıktan sonra bedbaht olur. Ankara'daki "bütün terfi

ve terakkî imkânlarını terk edip", Anadolu'nun ıssız bir köşesine bir şube müdürlüğüne gider. Eski hayatını unutmaya çalışır, fakat bir türlü unutamaz. Yumuşak huylu, sessiz ve sakin bir kişiliği olan Ahmet Nazif, Anadolu'nun o ıssız köşelerinde, sinirli, derli, haşin bir insan haline gelir ve kendini tamamıyla içkiye verip, bütün geleceğini mahveder. (s. 103).

2.2.3. Emekli Miralay Hakkı Bey

Romanın birinci bölümündeki Kuvâ-yı Millîye kahramanı Binbaşı Hakkı Bey, romanın ikinci bölümünde Miralay Hakkı Bey olarak karşımıza çıkar. O, Büyük Taarruz ve büyük zaferden sonra terfi edip miralay olmuş, İzmir'den Ankara'ya göğsündeki kırmızı kurdeleli İstiklâl Madalyası'yla dönmüş, ardından Ahmet Nazif Bey'den ayrılan ve kendisine hayran olan Selma Hanım'la evlenmiştir, fakat Hakkı Bey, zaferden kısa bir süre sonra, Selma Hanım'a hiç danışmadan emekli olup askerlikten ayrılmıştır. O, şimdi "... Şirket İdare Meclisi Reisi" olmuş ve tamamen değişmiştir. Hakkı Bey'deki bu değişim çok yönlüdür. Hakkı Bey'in sadece mesleği, işi değil, giyimi kuşamı, saçı sakalı, tavır ve davranışları, hayat tarzı başta olmak üzere her şeyi değişmiştir. Meselâ, Selma Hanım'la evlenmeden önce, kadınlara karşı son derece saygılı görünen Hakkı Bey, evlendikten sonra, âdetâ onu hiçe sayar hale gelmiştir. Bıyıklarını kesmiş, saçlarını uzatmış ve kendisini eğlence dolu sosyete hayatına kaptırmıştır. Millî Mücadele yıllarında, İstanbul'da, Türk hanımlarının yabancı subaylarla dans etmesini "tikinti verici" bulan Hakkı Bey, Cumhuriyet'in ilanından sonra, Ankara'da yabancı hanımlarla dans etmeyi, önlerinde mübalağalı bir reveransla eğilmeyi, dans bitince onların elini "bir on altıncı asır şövalyesi edasıyla" öpmeyi, modern hayatın bir gereği gibi görür (s. 106).

Hakkı Bey, o eski Avrupa düşmanlığını da unutmuş, o devrin Ankara'sında devletten ihale almak için uğraşan Avrupalı şirketlerin iş takipçisi ve komisyoncusu haline gelmiştir (s. 110). Yabancı şirketlerden aldığı komisyonlar, kirli paralarla zenginleşen Hakkı Bey, Ankara Yenışehir'de yaptırdığı çok lüks ve modern bir eve taşınmıştır. Hakkı Bey'in danslı, briçli, tangolu gece partilerinde bir "artist tavrı" içinde, yerli, yabancı kadın ve kızlarla ilişkileri, nihayet "bir ecnebi madamla flörtü" (s. 160), zaten kendisinden soğumaya başlayan Selma Hanım'ı iyice çileden çıkarmış ve boşanmalarına sebep olmuştur.

Bütün bu özellikleriyle, emekli Miralay Hakkı Bey, romanın bu bölümünde, modernleşmeyi yanlış anlayan, bütün erdemlerini kaybeden, yozlaşan, çürüyen, büyük bir ahlakî çöküşe uğrayan, Yakup Kadri'in ifadesiyle "soysuzlaşan" (s. 147) bir aydın tipi olarak anlatılır.

Emekli Miralay Hakkı Bey aydın tipiyle "Yakup Kadri, Millî Mücadele'yi gerçekleştirenlerden bazılarının, yeni kurulan sosyal hayatta millî tavırlarını sürdüremediklerini, kısacası değişikliğe uymakta zorluk çektiklerini ve hatta kaybolduklarını gözler önüne serer. Yakup Kadri, idare meclisi başkanı ve iş adamı Hakkı Bey ile Cumhuriyet'ten sonra Ankara'da ortaya çıkan bazı insanların,

ülkenin imkânlarını, kendi menfaatleri doğrultusunda kullandıklarını, bunların zevk ve anlayış bakımından da tutarlı olmadıklarını ifade eder. Bu insanlar, ananeden uzak, halkın değerlerine kayıtsız, hazmedemedikleri Batı kültürü ve anlayışına göre yaşama iddiasıyla, komik duruma düşmüştür. Halk ile ilişkisi kesilmiş bu yeni zenginler zümresi ile Ankara'da kozmopolit bir yaşama biçimi ortaya çıkar. Romanda Hakkı Bey, bu yaşama biçiminin sembolü durumundadır" (Aktaş, 1987:84-85).

2.2.4. Murat Bey

Ankara romanının ikinci bölümünde yozlaşan aydın tipinin bir başka örneği de Murat Bey'dir. Millî Mücadele yıllarında mebus olan Murat Bey, Cumhuriyet'in ilanından sonra, hızla gelişen ve değişen başkent Ankara'da, "büyük çapta arsa spekülasyonundan ve onu takip eden birkaç taahhüt işinden sonra devrin en zengin adamlarından biri" haline gelmiştir. Milletvekilliğinden çekilmiş, "kâh İstanbul'da kâh Avrupa'da" dolaşmaktadır. O, Ankara Kavaklıdere'de çok lüks ve modern büyük bir köşk içinde, asrî hayatın bütün zevklerini sürmeye başlar. Kapısında her an emrine âmade bekleyen bir "Stude Baeker" otomobille, Ankara yüksek sosyetesinin katıldığı danslı ve içkili eğlence partilerinin birinden diğerine koşar. Murat Bey'in durmadan odalarının şeklini, rengini ve mobilyalarını değiştirdiği büyük ve son derece lüks köşkünün, tam anlamıyla bir zevksizlik hâkimdir.

Murat Bey, çocuklarının eğitimini, İsviçreli bir mürebbiyeye bırakmıştır. Bu İsviçreli mürebbiye, aynı zamanda Murat Bey'in eşine ve kız kardeşine Fransızca, dans ve âdâbı muâşeret dersleri verir. Murat Bey ise, rengârenk ipekli gömleklerden birini giyip birini çıkarmakta ve üstünü başını en pahalı lavantalarla kokutmaktan derin bir haz duymaktadır (s. 112-113). Murat Bey, katıldığı balolara çocuklarını da özellikle getirmekte ve bunu çevresine "Küçükten alışınlar. Bizim gibi acemilik çekmesinler" (s. 120-121) diye açıklamaktadır.

Bütün bu özellikleriyle o, "en birinci terzilere diktirilmiş frakının içinde şişkin bir parvenu karikatürüne" benzeyen, eski sadeliğini, babayanî halini kaybeden, fakat "bir türlü monden itibara erişemeyen," bu yüzden de gittikçe huysuzlaşan, hırçınlaşan ve kendini "garip snopluklarla" avutmaya çalışan (s. 148,155), yozlaşmış, alafranga bir aydın tipi olarak görülebilir.

2.2.5. Neşet Sabit Bey

Romanın birinci bölümünde, ilginç görüşlerine rağmen son derece silik bir şahsiyet olarak karşımıza çıkan Neşet Sabit Bey, ikinci bölümde, Selma Hanım'ın gittiği eğlence yerlerinin hemen hepsinde onunla karşılaşan, görüş ve düşünceleriyle onu yavaş yavaş etkisi altına alan genç bir gazeteci olarak dikkatimizi çeker. Bu genç gazeteci, hayatını, İstanbul'da çıkan bir gazeteye "muhabirlik ve muharrirlik" yapmak ve "Maarif Vekaleti'nden bazı telif ve tercüme işleri almakla kazanmaktadır" (s. 128).

Neşet Sabit Bey, romanın ikinci bölümünde, tamamıyla değişen, yozlaşan aydınlardan farklı biridir. O, Cumhuriyet'in ilanından sonra, hayat şartlarının yalnız küçük bir azınlık lehine değil, bütün millet için değişmesi gerektiğine inanır. Millî Mücadele'den sonraki Ankara'da, monden hayata dalmış aydınları, küçük bir azınlık, "cemiyyet harici ve cemiyyete rağmen yaşayan müfrit ferdiyetçiler" olarak görür (s. 129-130).

Ona göre ülke genelinde, hattâ Yenişehir, Kavaklıdere gibi yeni kurulan lüks semtler dışında Ankara'da bile, değişen hiçbir şey yoktur. Meselâ Neşet Sabit'in "oturduğu mahallede, henüz hiçbir evin ne elektriği, ne suyu vardı. Elektrik çok pahalıya mal oluyor, yanaşılmaz bir lüks telakkî ediliyordu. Suya gelince, onun tesisatı henüz bitmemişti. Hele yaz geldi mi aylarca bir damla su bulmak kabil olmuyordu. Zavallı Ankara halkı, muhasaraya uğramış bir şehirde gibi yarı ıslak çeşme ve kuyuların başında birbiriyle kavga ediyordu. Bir gün, tahminen bir haftadan beri yüzünü yıkamamış bir adam, caddelerin ortasındaki çimenleri sulayan belediye amelesinin elinden çılgın bir jestle hortumu kapmış ve çiplak başına götürmüştü. Bir başka gün, gece yarısından sonra, Maliye'nin havuzundan zorla su almaya gelen bütün bir aile görülmüştü" (s. 143-144).

Neşet Sabit bir akşam eski Ankara'nın "tam göbeğinde" yürürken, "bir sokak başından, kadınlı erkekli bir küme insan, ellerinde mumlu ve yağlı fenerlerle önüne çıkıverdiler. Kadınların hemen hepsinin ayakları nalınlı ve başları peştamallı idi" (s. 144).

Türkiye'de geniş kitleler, hâlâ bu yokluk, kıtlık ve cehalet şartları altında yaşarken, Ankara'daki bazı Türk aydınlarının kendilerini kaptırdıkları bu monden hayat, Neşet Sabit'e "sahte, yapmacık, iğreti ve uydurma" gelir (s. 141). Neşet Sabit bu durumu, Türk inkılâbının bazı aydınlar tarafından "yanlış anlaşılmasına" bağlar (Karaosmanoğlu, 1996:149). Ona göre, bazı Türk aydınları Batıcılığı, sadece baloya gitmek, dans etmek, Batılılar gibi giyinmek, eğlenmek, modayı takip etmek olarak anlamışlardır. Hâlbuki Batıcılık, "her şeyden evvel bir yapma, yaratma, kurma ve işletme gücüdür" (s. 149-150).

Bütün bu görüş ve düşünceleriyle Neşet Sabit, modernleşmeyi, çağdaşlaşmayı, birçok Türk aydınına göre daha iyi anlayan "kökleri halkta olan bir aydın tipi" olarak değerlendirilebilir (Kaplan, 1987:445).

Romanın bu ikinci bölümünde Yakup Kadri, "gerçek Batılılaşma çabalarının kozmopolitleşmeyle nasıl boğulmak istendiğini dile getirmek" (Yalçın, 1992:150) ve "Atatürk inkılâplarını yerleştirecek ve Türk toplumunu imparatorluk döneminden millet dönemine taşıyacak elit zümrenin yokluğunu sezdirmek" ister (Aktaş, 1987:81-82).

2.3. Üçüncü Bölümde (1937 Yılından Cumhuriyet'in İlanının Yirminci Yılına, 1943'e Kadarki Dönemde) Aydınlar

Bu bölümdeki Ankara ve Türkiye, Yakup Kadri'nin kendi ifadesiyle söyleyecek olursak "yazarın o vakitler hayal ettiği Ankara ve Türkiye'dir" (s. 175).

2.3.1. Selma Hanım

Cumhuriyet'in on dördüncü yılından (1937), yirminci yılına (1943) kadar geçen bu dönemde Selma Hanım, emekli Miralay Hakkı Bey'den boşanmış, gazeteci Neşet Sabit Bey'le evlenmiş bir kişi olarak karşımıza çıkar. Bu dönemde yaşı kırkına yaklaşmış Selma Hanım, otuz beşine yeni basmış Neşet Sabit'le Türk devriminin en heyecanlı günlerini yaşamaktadır. O, dört yıl önce Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümü bayramında, Gazi Mustafa Kemal'in Türk milletine yaptığı hitabeyi bir dakika bile unutmamış, "dört yıldan beri, hep o an içinde ve onun tesiri altında" (s. 175) olmuştur. Artık o, "büyük bir kız müessesesini" idare etmekte ve haftada ancak iki akşam evine gelebilmektedir.

O yıllarda Ankara bütünüyle değişmiştir. Tarih ve Dil Cemiyetleri birleşip "Türk Akademyası'nı" meydana getirmiş, bütün direktiflerini Yüksek İktisat Enstitüsü'nden ve Halk Evleri'nden alan "İçtimâî Mükellefiyet Teşkilatı" kurulmuştur (s. 183-184). Matbuat, şantaj ve iftira âdetinden tamamıyla vazgeçmiş, millî gayelere hizmet etmeye başlamıştır. Böylece "nice kötü âdetler, gayrimillî cereyanlar, tereddî ve irtica unsurları" (s. 185) yeni Türk cemiyetinde barınamaz hale gelmiştir. Bu dönemde, Türk işçileri, Türk mühendisleri, Avrupa'daki arkadaşları gibi bedbaht değildir ve yine Avrupa proletaryasının sefalet ve felâketinden Türkiye'de eser görülmemektedir. Yeni Türkiye'de işçiler, birer devlet memurudur ve yüreklerinde bir devlet memurunun haysiyetini, vakarını, mesuliyetini taşımaktadır. Ayrıca başlarında patron diye bir belâ yoktur. Kimsenin esiri değillerdir. Kadınlar iş hayatına atılmış, üretime, erkeklerden daha fazla katkıda bulunmaktadır (s. 187). Köylüler kooperatifleşmiş, bu yüzden de yoksulluktan kurtulup zenginleşmiş, sağlıklı, mutlu insanlar haline gelmiştir (s. 190). "Yeni kıymetlere göre teşekkül eden bu cemiyet içinde artık, fenalığa kendiliğinden yer kalmamıştır" (s. 225).

Selma Hanım, bu yeni ve modern Türkiye'de, bu zengin, mutlu ve huzurlu insanların içinde, onlarla beraber eğlenmekte ve bundan derin bir zevk almakta, bu yüzden de, kırk yaşına basmak üzere olduğu halde, kendini "yirmi yaşında bir genç kız" gibi hissetmektedir (s. 206). Niyazi Akı'ya göre, Yakup Kadri'nin romanlarında meydana getirdiği kadın tipleri arasında, içine düştüğü kötü durumlardan kurtularak "saadete ulaşan tek kadın" Selma Hanım'dır (Akı, 1960:191).

Romanın üçüncü bölümü, Selma Hanım'ın, Cumhuriyet'in yirminci yılı şerefine yapılacak şenliklerin tertip heyetine seçilmesiyle biter. Romanın bu son bölümündeki Selma Hanım, ikinci bölümün aksine, eşiyile birlikte içinde yaşadığı

toplumun yücelmesi ve yükselmesi için durmadan çalışan, didinen ve bundan büyük bir mutluluk duyan modern bir kadın aydın tipi olarak tarif edilebilir.

2.3.2. Neşet Sabit Bey

Ankara romanının üçüncü bölümünde en güçlü aydın tipi, Selma Hanım'ın eşi Neşet Sabit Bey'dir. Bu dönemde o, "İçtimaî Mükellefiyet Teşkilatı'nın durup dinlenmek bilmeyen" üyelerinden biri olarak tanıtılır. Ankara'nın ismi duyulmadık bir ilçesinden, Sivas'a, oradan güney vilayetlere kadar Türkiye'nin dört bir yanını dolaşıp konferanslar verir. Halkı aydınlatmaya çalışır. Sanata ve edebiyata büyük bir aşkla bağlıdır. Gelecek yıl açılacak olan "Büyük Devlet Tiyatrosu'nda" ilk oynanacak eser, onun iki yıldan beri üstünde ihtimamla çalıştığı dört perdelik bir komedisidir. Diğer yandan, "Türk Akademiyası'nın" 1939 roman yarışmasına yetiştirmek istediği diğer bir eseri de, geceyi gündüze katarak bitirmeye çalışır. Çok az olan boş vakitlerinde, eşi Selma Hanım'la birlikte, Ankara'nın umûmî eğlence yerlerini gezip, çeşitli konserlere, sergilere ve Halkevi'nin temsillerini seyre giderler. "Halk içinde ve halkla beraber eğlenmek" onlara büyük bir zevk verir (s. 179-180). Genç gazeteci, eşi Selma Hanım'ı büyük bir aşkla sevmekte ve onu mutlu etmek için elinden geleni yapmaktadır.

Neşet Sabit, "yeni cemiyet gibi, yeni insanda da kaza ve kadere bırakılmış hiçbir taraf olamaz. Her şey, akıl ve irade işidir" (s. 195) diye düşünen, rasyonalist ve pozitivist bir zihniyete sahiptir. Ona göre, yeni Türkiye'de "kader ve kaza, baht, tesadüf kelimeleri, artık cin ve peri masallarındaki tabirler gibi muayyen bir şey ifade etmeyen mecazî lügatler sırasına girecektir. Çünkü insan, kendi alinyazısını kendi eliyle yazacak ve kaza, kader, insanın kendi arzusu, kendi iradesi olacaktır" (s. 195).

Neşet Sabit, "kızıldan pembeye, pembeden mora, mordan leylâkiye geçen bir aydınlık içinde cıvıl cıvıl kaynayan Ankara'da" ve "artık hiç tezek yakmayan" zenginleşmiş, güler yüzlü köylülerin, "yalnız memleketin hizmetçisi" olduklarını bilen mutlu işçilerin, eğitilmiş ve sağlıklı gençlerin yaşadığı modern bir Türkiye'de, Cumhuriyet'in yirminci yılını kutlamanın hazzı içinde, eşi Selma Hanım'la birlikte huzurlu ve mutlu bir hayat sürer (s. 187, 190, 209, 230, 234, 239).

Bütün bu idealize edilmiş özellikleriyle "Yakup Kadri'nin fikirlerinin temsilcisi veya sözcüsü" (Enginün, 1977:220) olan Neşet Sabit, "Millî Mücadele heyecanını Cumhuriyet'ten sonra da devam ettiren" (Aktaş, 1987:85), "yazarın sosyal alanda yenileşmeyi gerçekleştirmede örnek tip olarak romana soktuğu" (Balcı, 2002:321), fakat gerçek hayatta pek karşılığı olmayan (Kansu, 1964:12), ütöpik (Yalçın, 1934:57) bir aydın tipi olarak görülebilir.

Romanın bu son bölümünde, diğer bölümlerde karşımıza çıkan aydın tiplerinden biri olan, Ahmet Nazif Bey'den hiç bahsedilmez. Hakkı Bey'in nerede

olduğunu ve ne yaptığını, eski eşi Selma Hanım bile, bilmek ihtiyacını duymaz (s. 193). Eski mebus Murat Bey ise, yeni Türkiye’de kendisine yer bulamadığından, kazandığı paraları yemek için gizlice Avrupa’ya gider ve bir daha geri dönmez (s. 184). Böylece romanın son bölümünde aydınları, sadece, Selma Hanım ve Neşet Sabit Bey temsil eder.

SONUÇ

Ankara romanında aydınlar, hem sayı bakımından hem de meslekleri bakımından, çok dar bir kadro tarafından temsil edilmiştir. Romanda aydın vasfını taşıyan kişilerin sayısı, beşi geçmez. Bu aydınlardan, romanın her üç döneminde de karşımıza çıkan en önemli kişisi, merkezî kişisi Selma Hanım’ın müphem bir şekilde, iyi bir tahsil görmüş olduğu ifade edildiği halde, bu tahsilin hangi seviyede ve hangi okullarda yapıldığı açıklanmaz. Ayrıca bu İstanbullu genç kadının, Millî Mücadele yıllarında fahrî olarak hastanelerde hastabakıcılık yapmak, Cumhuriyet’in ilanından sonra da büyük bir kız müessesesini idare etmek gibi görevler üstlenmesine rağmen, mesleğinin ne olduğu tam olarak bilinmez. Romanın diğer kahramanları Ahmet Nazif Bey bankacı, Hakkı Bey subay, Neşet Sabit Bey gazeteci-yazardır. Millî Mücadele yıllarında milletvekili olan, Cumhuriyet’in ilanından sonra ise, bir arsa spekülasyoncusu ve taahhüt işleriyle uğraşan biri olarak tanıtılan Murat Bey’in , asıl mesleğinin ne olduğu ve aldığı eğitim konusunda da hiçbir bilgi verilmez.

Romanda, gazeteci Neşet Sabit Bey dışında, aydınların sağlam bir dünya görüşleri yoktur. Selma Hanım, önce “*memleket işlerine karışmak emeli gönlünden hiç geçmemiş*” bir ev kadını, sonra Hakkı Bey’in tesiriyle Millî Mücadele’ye ilgi duyan idealist bir insan, ardından Cumhuriyet’in ilk on yılında Yenişehir sosyetesine mensup kozmopolit bir bayan, daha sonra ise, gece gündüz ülkesine hizmet eden bir aydın olarak karşımıza çıkar. Bankacı Ahmet Nazif Bey, Sakarya Savaşı günlerinde, Millî Mücadele’ye olan inancını kaybeder ve bankasıyla birlikte, eşini bile Ankara’da bırakarak Kayseri’ye kaçar. Millî Mücadele’nin efsanevî kahramanı Binbaşı Hakkı Bey, Cumhuriyet’in ilanından sonra, bütün ideallerini kaybedip Avrupalı şirketlerin iş takipçisi ve komisyoncusu haline gelir, yozlaşmış kendini menden hayata kaptırır. Bir arsa spekülasyoncusu haline gelen eski milletvekili Murat Bey’in durumu da, içler acısıdır. Sadece gazeteci-yazar Neşet Sabit, romanın ilk bölümünden sonuna kadar duygu, düşünce ve hayat tarzı konusundaki tutarlılığını muhafaza eder ve bu özellikleriyle romanın tek ideal aydın tipi olarak değerlendirilebilir.

Ankara romanında aydınların Anadolu ve Anadolu insanına bakışları ve halkla ilişkileri de pek olumlu değildir. Romanın üçüncü bölümündeki ütopyik Ankara ve Türkiye dışında, özellikle ikinci bölümdeki Ankara’da, aydınlarla, geniş halk kitleleri arasında derin uçurumlar vardır. Hattâ birinci bölümdeki Ankara’da bile, aydın-halk ilişkilerinde yer yer problemler yaşanır. Millî Mücadele yıllarındaki Ankara’da bile halk, aydınlara zaman zaman şüphe ve tereddütle bakar. Halk,

giyimi, kuşamı, hayat tarzı ve zihniyeti kendisinden epeyce farklı olan aydınları, "kendinden saymaz." O yılların birleştirici, bütünleştirici atmosferinde bile halk, İstanbul'dan Ankara'ya gelen bazı aydınlara, yabancı manasına gelen "yaban" adını verir.

Yakup Kadri Ankara romanında, Millî Mücadele'nin bitip Cumhuriyet'in ilanından sonra, modernleşmeyi, çağdaşlaşmayı lâıykıyla anlayıp halka anlatacak, halkla bütünleşecek ve Türk milletini muasır milletler seviyesine çıkaracak, hattâ onları aşma idealini gerçekleştirecek bir aydın kadronun eksikliğini anlatmaya çalışır. Modernleşme hareketlerinin, kozmopolitleşmeye nasıl yenildiğini, Türkiye'yi çağdaş dünyaya, aydınlık ufuklara taşıyacak kadroların nasıl yozlaştığını, kendilerini şahsî çıkarlarının ve zevklerinin dar çerçevesine nasıl hapsedtiklerini ortaya koyar. Bu acı realite karşısında da, muhayyel bir Türkiye'ye ve Ankara'ya sığınmaktan ve ütöpik bir aydın tipi meydana getirmekten başka bir çâre bulamaz.

KAYNAKÇA

- AKI, Niyazi, (1960), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İnsan-Eser-Fikir-Üslûp*, İstanbul.
- AKTAŞ, Şerif, (1987), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- BALCI, Yunus, (2002), *Türk Romanında Aydın Problemi (1908-1950)*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci, (1977), "Ankara Romanında Batılılaşma Meselesi," *Millî Kültür*, C.I, S.3-4, s.46-50, 46-52.
- GOLDNER, Alvin W., (1993), *Entelektüelin Geleceği*, İstanbul.
- GÜNGÖR, Erol, (1993), *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*, İstanbul.
- KANSU, Ceyhan Atıf, (1964 Aralık), "Genç Kuşaklarca Okunması Gerekli Bir Kitap:Ankara," *Yön*, S.32, s.12.
- KAPLAN, Mehmet, (1987), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar II*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet, (1992), *Büyük Türkiye Rüyası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, (1996), Ankara, İstanbul: İletişim Yayınları, 5.bs.
- KILIÇBAY, Mehmet Ali, (1983), "Osmanlı Aydını," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KILIÇBAY, Mehmet Ali, (1995), "Türk Aydınının Dünyasını Anlamak," *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, (hızl. Sabahattin Şen), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- MARDİN, Şerif, (1983), "Tanzimat ve Aydınlar," *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul: İletişim Yayınları.
- MARDİN, Şerif, (1984 Kış), "Aydınlar Konusunda Ülgener ve Bir İzah Denemesi," *Toplum ve Bilim*, S.24, s.9-15.

- MERİÇ, Cemil, (1978), *Mağaradakiler*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- MUSTAFA, Şekip, (1981), "Münevverlik Mefhumu," *Atatürk Devri Fikir Hayatı II*, (hzl. Mehmet Kaplan, Necat Birinci, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Abdullah Uçman), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SAİD, Edward, (1995), *Entelektüel* (çev. Tuncay Birkan), İstanbul.
- SEYPPEL, Tatyana, (1989), *Oğuz Atay'ın Dünyası*, İstanbul.
- TUNALI, İsmail, (1995), "Kültür Değerleri ve Türk Aydını," *Türk aydını ve Kimlik Sorunu* (hzl. Sabahattin Şen), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- YALÇIN, Alemdar, (1992), *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, Ankara: Günce Yayınları, 2.bs.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, (1934 Teşrinisani), "Yakup Kadri Bey: Ankara," *Fikir Hareketleri*, C.III, S.57, s.74-76.
- ZİYA, Gökalp, (1976), *Türkçülüğün Esasları*, (hzl. Mehmet Kaplan), İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.